

Trobada del **Grup de Lectura Meteora** a Documenta
Pau Claris, 144, Barcelona

15 de març de 2021

La filla esborrada, de Margarida Aritzeta

Aspectes generals

La novel·la de Margarida Aritzeta va agradar i molt a la majoria dels assistents a la trobada. Alguna opinió va reconèixer que primer li havia costat d'entrar-hi, però que després s'hi havia enganxat completament.

Per culpa dels diferents ajornaments provocats per la pandèmia, algunes persones van llegir el llibre de manera intermitent i van acordar que no van fruit del tot de l'obra fins que no la van poder llegir d'una manera continuada. També es va considerar molt positivament el treball de documentació dut a terme per l'autora, imprescindible per a la bona resolució de la novel·la.

Es va opinar que el text es configurava a partir de la fusió de diferents arts: la literatura, naturalment, la pintura, ja que sovint el text s'omple de pinzellades narratives plenes de color, i per descomptat la música, l'omnipresència de la qual ja s'adverteix en la dedicatòria que l'autora fa als dos músics intèrprets d'*Erlkönig*, el *lied* de Schubert amb versos de Goethe que vertebrava l'obra. De fet, també es va assenyalar que l'obra literària s'estructura com una simfonia, en tempos diferents. També es va recordar que ja, a la presentació del llibre a Valls, la novel·la va néixer cara al públic tothora acompanyada de música. Es va indicar, a més, que la música que impregna l'obra era de naturalesa i època romàntica.

Tot i que hi van haver algunes persones que el retorn al tema de l'exili no els abellia per dolorós, les que sí que els interessava reprendre'l van valorar admirativament el retrat que l'autora fa del fenomen del maquis i la resistència antifranquista en el món rural i les seves terribles contradiccions i degeneració, i van qualificar l'obra com un molt bon retrat de la repressió i la postguerra.

Aspectes formals

La filla esborrada es va considerar una obra molt ben escrita, on la importància dels silencis (allò que intencionadament no es diu) era tan rellevant com les idees que el text explicita.

Es va destacar en moltes opinions la qualitat i bellesa de les descripcions, que es van qualificar de poètiques, amb imatges molt sensorials, un bellíssim acostament a la natura amb la utilització d'un llenguatge excel·lent. Algunes opinions van percebre en el text un estil que podia assimilar-se al rodoledià en la manera d'escriure de l'autora. Es va també destacar l'equilibri sempre mesurat entre la memòria històrica (els fets reals) i les vivències i sentiments dels personatges creats per l'escriptora.

Argument

Algunes persones en començar la lectura va suposar que l'argument seria previsible, però a mesura que van avançar en la història van comprovar que no era així. Que el *lied* del Rei dels Verns sigui una peça tècnicament molt difícil de cantar i d'interpretar al piano ja és tota una metàfora de l'argument de la novel·la. Es tracta de la història d'un gran fracàs humà, on la majoria de personatges arrosseguen uns grans fanatismes, ja siguin socials, polítics o religiosos que els empentaran a la tragèdia.

Va agradar força que la ficció de la novel·la se sustentí en dues històries reals. També es va fer esment dels enganys i les mentides que hi ha hagut dins les famílies, i més en èpoques de conflicte polític: les cèlebres mentides pietoses, dites a fi de bé, per evitar, almenys aquesta és la intenció, danys superiors.

Es va comentar que tal vegada la història d'amor entre Laura i Gabriel era un pèl ensucrada. Tanmateix, també va quedar clar que la història d'amor és un pretext per explicar pràcticament tots els altres elements de la novel·la. I de fet aquest possible sucre es dissol de cop amb la resolució del personatge de Laura.

L'element natural, a més, no és només descriptiu, sinó que penetra de ple en l'argument de la novel·la; per exemple en el cas de l'embaràs: un fet natural que té un origen terrible, però que perd dramatisme quan la mare nota com el fill es belluga al seu ventre.

Personatges

Laura, la protagonista, sembla d'entrada un personatge burgès, voluble, capriciós, que després va prenent caràcter a mesura que avança l'obra i la seva pròpia vida. En algun cas el personatge de Laura va costar de creure, però se'n van apreciar més els matisos en una segona lectura.

La majoria de personatges de l'obra són turmentats. Hi ha enemics pertot arreu, maquis contra feixistes, comunistes contra anarquistes entre els maquis; els enemics són a fora i a dins, i sempre en uns escenaris plens de duresa, sospites i delacions.

El pare de Laura, el cap de la família Rovirosa, té sempre una actitud reaccionària, intransigent, absolutament cruel envers Laura, la del típic cacic estraperlista d'una zona rural de postguerra on tothom es coneix i el «què diran» està per damunt de la més mínima humanitat.

A través dels personatges femenins, es comprova un cop més que la dona és sempre qui més hi perd en temps de guerra.

Es va comentar també que potser es voldria saber més coses del personatge de Carlota.

Es van destacar com a personatges secundaris interessants, perquè són els pocs que no desprenen maldat, els de Bru, Matilde i Ció, i es va trobar molt emocionant el detall que Bru crida el nom de Laura quan veu Carlota per primer cop.

Margarida Aritzeta

Com que a la trobada del Grup vam tenir la sort de poder gaudir de la presència de la Margarida Aritzeta, l'autora de *La filla esborrada* ens va explicar que, pel que fa a la gènesi de la novel·la, ja feia temps que tenia la història al cap, però no sabia com arrencar-la, i la clau va ser escoltar *El rei dels verns*; aquest va ser el desllorigador de l'obra i a partir de llavors tot va anar prenent forma.

També va assenyalar que la redacció de l'obra *El pou dels maquis* va exigir-li més documentació, ja que es jugava amb més elements reals, però a *La filla esborrada* ve entrar-hi molta més ficció, tot i que l'obra parteix de dos casos reals.

Quant al fenomen dels maquis, Aritzeta recorda que costava de saber-ne coses, ja que quan ella era petita se'n parlava a mitja veu i menys encara davant de criatures que podien escampar-ho sense voler. L'escriptora s'ha pres aquesta mancança com un deute i un deure generacional: calia explicar-ho a fills i néts, i una de les principals pretensions de la novel·la és aquesta.

També ens va dir que el personatge del cap dels serveis secrets és real, i va remarcar que la documentació conservada de l'època explica molt poc els drames, els soluciona amb poques línies i amb poc detall, la qual cosa permet una ficció més extensa. Va destacar també el personatge de Matilde, que amb Laura descobreix una nova vida, més enllà de la brusquedat i la buidor del seu home i els seus fills.

L'autora ens va comentar que, en origen, tant es podria parlar de la filla esborrada com de la mare retrobada. I va indicar-nos l'important detall que els personatges de l'obra mai no ho saben tot, només el lector té el màxim d'informació.

Margarida Aritzeta ens va ensenyar la fotografia d'una noia de León que li havia proporcionat Adelaida Martínez Fraile, l'esposa de Joan Solà, i que era la persona en què s'havia inspirat per crear la Laura de la seva novel·la. Contràriament a la ficció, a la vida real van morir tots els afectats, inclòs el nadó. Precisament l'autora ens va dir que va voler salvar la criatura per donar un bri d'esperança al text, una oportunitat a la vida.

Margarida Aritzeta ens va confessar que escriu corregint molt, estripant molts fulls (actualment esborrant moltes pantalles); intenta sempre crear atmosferes i ambients (imatges, sons, olors, sensacions, tacte). I ho escriu així perquè és el que li agrada quan llegeix. Sempre procura que la descripció sigui més global, no únicament basada en allò que passa.

Defensa el romanticisme de Laura per la seva joventut i perquè tot plegat s'ho pren com un joc. Fins que el trasbals de la violació l'empeny cap a una fugida endavant. I va vessar sinceritat quan ens va relatar que va donar molta importància a la gestació i a la maternitat de Laura perquè la redacció de la novel·la va coincidir amb l'època en què l'escriptora rebia tractament de quimioteràpia: per a la Margarida, escriure sobre la vida era evitar parlar de la mort.

També va voler que el final de la novel·la fos diferent que el final del *lied*, on la criatura mor. I és el fet de salvar la criatura el que li permet explicar la història.

L'escriptora ens va comentar que els personatges de Matilde i els seus dos fills delators són completament inventats, com també és creat el personatge de Ció. El personatge de Bru, el germà petit de Laura, li va resultar complicat per haver de posar veu a una criatura bastant petita, que veu Gabriel com un heroi. Pel que fa al personatge de Franz, la dificultat va ser superior: ¿algú malvat pot crear bellesa?, es va preguntar mentre escrivia. Per això el naixement de Carlota cal entendre'l com una redempció. El personatge de Gabriel està inspirat en un maquis que Margarida Aritzeta va conèixer de joveneta: un home que havia estat entre Guerra Civil, Segona Guerra Mundial i el maquis, disset anys en guerra.

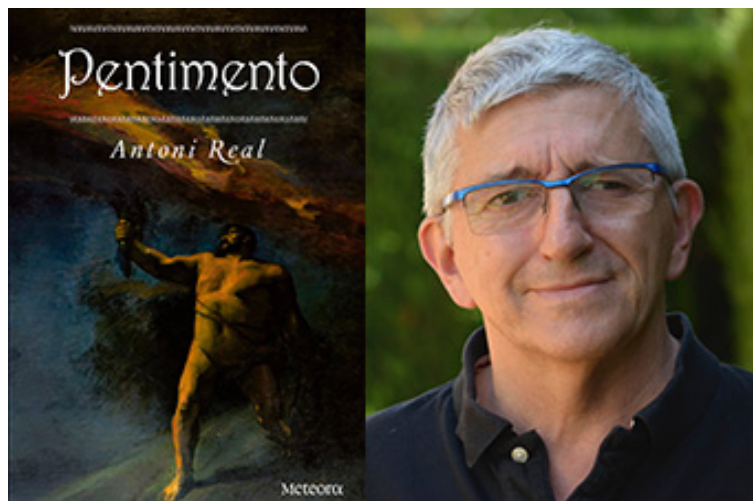
Ens va parlar també de la confecció de la coberta del llibre, del joc de l'esborrat i el visible de coberta i contracoberta, de les diferents opcions proposades i de la solució final: la fotografia de la coberta correspon a una fotografia de joventut de la mare de l'editora del llibre.

La idea del llibre li neix el 2009, i Margarida Aritzeta publica encara dos llibres entremig sobre els maquis, fins al 2016, any en què culmina *La filla esborrada*.

El nostre agraïment més sincer a Margarida Aritzeta per la seva companyia i les seves aportacions al Grup, i moltes gràcies també a tothom que hi va assistir. Després de tants mesos de restriccions va ser un plaer poder-nos retrobar.

•

Pròxima trobada del Grup: dilluns, 19 d'abril de 2021, 19h. Llibreria Documenta.
Obra: *Pentimento*, d'Antoni Real

Us recordem que Llibreria Documenta us fa un **5% de descompte** de les obres que llegim com a participants en el Grup de Lectura (per encàrrecs: **93 317 25 27**).
Més informació sobre el Grup de Lectura Meteora: www.editorialmeteora.cat